

Nr 64.

Ankom till riksdagens kansli den 10 juni 1941 kl. 12 m.

*Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning
och förslag angående principerna för befordran och
pensionering inom den svenska krigsmakten.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 77 av herr *Andrén* jämte åtta av kammarens övriga ledamöter samt den andra inom andra kammaren under nr 139 av herr *Svensson* i Grönvik jämte fem av kammarens övriga ledamöter, har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att Kungl. Maj:t låter verkställa en utredning angående principerna för befordran och pensionering inom den svenska krigsmakten och för riksdagen framlägga de förslag, som en sådan utredning kan föranleda».

Till stöd för ifrågavarande förslag anföra motionärerna följande:

Det gångna året har i fråga om militär organisation och beredskap givit oss många lärdomar. Dessa ha till dels kunnat erhållas inom vårt land vid den omfattande beredskapstjänst, som ägt rum till landets värn, till dels erhållits vid de omfattande och händelseidiga militära operationer, som ägt rum i Europa, ofta inpå våra egna gränser.

Vid den utbyggnad av vårt försvar, som äger rum och framdeles till följd av lägesutvecklingen avses äga rum, synas såvitt man kunnat döma de vunna erfarenheterna i allmänhet utnyttjas i syfte att göra våra stridskrafter mäktiga att om så skulle bli nödvändigt möta en modernt rustad och modernt utrustad motståndare.

På ett område synas oss emellertid erfarenheterna icke ha blivit i erforderlig grad beaktade, och detta gäller den ytterligt viktiga frågan om de militära ledarna och ur vilket åldersskikt dessa skola rekryteras.

Hittills har man med all rätt lagt den största vikt vid, att envar som bekläder en ansvarsfull chefsbefattning skall innan han tillträder denna ha hunnit förvärva största möjliga kunskaper och erfarenheter från den militära tjänstens olika områden. Detta har å andra sidan medfört, att vederbörande, innan han når ansvarig ställning, uppnår en relativt hög ålder. Uppåt regleras detta genom pensionsåldern.

Under fredsarbetet framträda knappast olägenheterna av en relativt hög ålder för de högre cheferna. Tvärtom kan den därmed förenade större erfarenheten väl komma till sin rätt, när det gäller att i lugn och ro pröva innan beslut i olika ärenden fattas. Vid krigstillfälle komma emellertid helt andra krav i förgrunden, nämligen de som äro en följd av att vederbörande chef skall föra sitt förband i fält. Och härvidlag synas erfarenheterna från krigsskådeplatserna giva vid handen, att dessa krav väsentligt skärpts. Detta synes ha sin grund i att de förfaringssätt, som tillämpas i det moderna blixtkriget,

fordra en personlig insats i ledningen — ofta i de främsta linjerna — vilken tidigare icke ansetts erforderlig eller i varje fall icke synes ha tillämpats. På grund härav ha under de avgörande operationerna de högre truppförbanden också i regel förts av officerare, tillhörande ett yngre åldersskikt än man tidigare räknat med. Detta på den tyska sidan. På fransk sida synas däremot dessa principer icke ha varit beaktade, vilket medförde att man under pågående operationer nödgades avskeda ett väsentligt antal högre officerare och ersätta dem med yngre. Denna nödfallsutväg är naturligen synnerligen oläglig, då befälsombyte under avgörande operationer kan äventyra framgången. Inom den engelska krigsmakten har man under de sista åren alltmot beaktat kravet att på ledande militära poster ha icke alltför gamla officerare.

I syfte att för vår krigsmakt säkerställa högre ledare ur, med hänsyn till den moderna krigsföringen, lämpliga åldersskikt, vilja vi föreslå att en utredning verkställs, varvid enligt vår mening en sänkning av pensionsåldrarna till nedan angivna bör tagas under omprövning.

Chef för försvarsstaben, försvarsgrenchef	Ob 4 65 år
Arméfördelningschef, amiralsperson m. fl.	Ob 3 60 »
Arméfördelningschefsf m. fl., överste	Ob 2 57 »
Regementschef m. fl., överste, kommandör	Ob 1 55 »
Överste m. fl.	Oa 6 53 »
Överstelöjtnant, major, kommandörkapten	Oa 5, Oa 4 52 »

Genom en dylik sänkning av pensionsåldern skulle den svenska krigsmakten också erhålla ett väl behövt tillskott till sin reserv av högt skolade och erfarna officerare.

I sammanhang med en sådan utredning torde det också vara lämpligt undersöka, om icke befodringsprinciperna för officerare till och med kaptens grad borde underkastas en revision, som tillåter en officer av mera framstående militär duglighet att tidigare än nu som regel är fallet befordras till högre grad. Ett dylikt hänsynstagande till andra befodringsgrunder än tjänsteår och »tur» vid regementet skulle helt visst bliva en nyttig sporre för dessa officerare, giva dem mera av framåtanda och initiativkraft samt bidra till en bättre och bredare rekrytering av hela vår officerskår.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 februari 1941 har *överbefälhavaren över rikets försvarskrafter* anfört i huvudsak följande.

Det vore ett statens intresse av vital betydelse, att den vid krigsmakten på aktiv stat anställda personalen besutte sådan tjänstduglighet, att den på ett fullt tillfredsställande sätt kunde fullgöra med innehavande beställning i fred förenade tjänsteåligganden ävensom i krig bestrida mot beställningen svarande krigsbefattning. Beställningshavare, som icke fyllde i sådant hänseende uppställda krav, borde utan omgång kunna skiljas från sin beställning på aktiv stat, så att beställningen kunde besättas med för densamma mera lämpad person. Särskilt gällde detta beställningshavare i chefsbefattning från lägsta regementsofficersgraden och uppåt samt likställda civilmilitärer. Gällande lagstiftning gäve emellertid endast snävt begränsade möjligheter till önskvärd utgallring från aktiv stat före pensionsåldern. Såsom förutsättning för skyldighet att på grund av olycksfall m. m. i tjänsten eller sjukdom m. m. avgå från tjänsten stadgades nämligen i militära tjänstepensionsreglementet, 11 § 1 mom. b) och c), att beställningshavare skall hava prövats icke lämpligen kunna tjänstgöra i annan befattning vid försvarsväsendet, till vilken han må vara pliktig att låta förflytta sig. I den mån sådan beställningshavare icke är helt urständsat att utföra något arbete, syntes han således icke hava skyldighet att avgå från tjänsten utan endast att låta förflytta sig till annan

befattning. Då det gällde att städse ur försvarsväsendet kunna utvinna största möjliga effekt, kunde ifrågavarande begränsning i beställningshavares skyldighet att avgå från tjänsten icke vara förenlig med statsnyttans intresse. Det borde därför förefinnas möjlighet att från beställning på aktiv stat kunna utan tidsutdräkt avskilja även den som, ehuru användbar för viss tjänstgöring, dock befundes oförmögen att på ett tillfredsställande sätt bestrida den beställning han innehade på aktiv stat. Det i tjänstepensionsreglementet (11 § 3 mom.) åt Kungl. Maj:t lämnade medgivandet att entlediga beställningshavare, som av annan anledning befundes urständsat att fullgöra sina tjänsteåligganden, vore likaledes begränsat genom föreskriften att sådant entledigande finge förekomma endast under den sista femårsperioden före pensionsåldern. Ett borttagande av nyssnämnda begränsning komme icke att bereda möjlighet att i tillräcklig omfattning från aktiv stat avskilja varje beställningshavare, som icke fyllde kvalitetskraven. Det syntes nämligen icke möjligt att till detta författningsrum hänföra beställningshavare, vilka åtminstone till formen fullgjorde sin tjänst i fredstid men ändock icke fyllde måttet för de krav, som bestridandet av beställningen uppställde, eller vilka icke ansåges kunna bekläda mot beställningen svarande krigsbefattning, men likväl kunde användas i annan mindre krävande eller mindre ansvarsfull på aktiv stat icke uppförd befattning vid försvarsväsendet. Det vore emellertid av stor betydelse, att även sådana beställningshavare kunde avskiljas från aktiv stat. Ett sådant avskiljande kunde icke ske genom tillämpning av pensionsreglementets bestämmelser om förtidspensionering. En tillfredsställande lösning syntes heller icke kunna erhållas genom förändring av pensionsåldern. Föreskrifterna om avgång från aktiv stat borde därför enligt överbefälhavarens mening fullständigas på sådant sätt, att de beredde en ökad möjlighet till utgallring av de ur tjänstens synpunkt mindre användbara oberoende av deras ålder.

Under åberopande av vad sålunda och i övrigt anförts har överbefälhavaren hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* föranstalta om utarbetande, enligt vissa i skrivelsen närmare angivna grunder, av bestämmelser angående till militära avlöningsreglementet hänförliga beställningshavare av regements-officers- eller högre grad samt motsvarande civilmilitära beställningshavares försättande i disponibilitet mot åtnjutande av expektansarvode, *dels ock* till prövning upptaga frågan om vissa i skrivelsen närmare angivna ändringar i militära tjänstepensionsreglementet.

I anledning av överbefälhavarens ifrågavarande framställning har Kungl. Maj:t genom beslut den 21 mars 1941 bemyndigat chefen för försvarsdepartementet att uppdraga åt presidenten i kammarrätten N. J. E. Quensel och expeditionschefen i finansdepartementet E. A. Westling att inom departementet biträda med utredning rörande lämpligheten av och möjligheterna för ett genomförande helt eller delvis av de i överbefälhavarens förenämnda skrivelse äsyftade åtgärderna ävensom att, om och i den mån utredningen därtill giver anledning, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till bestämmelser i ämnet.

De synpunkter med avseende å principerna för befordran och pensionering inom krigsmakten, vilka beröras i förevarande motioner, hava synts utskottet vara förtjänta av närmare övervägande. Från utskottets sida är fördenskull icke något att erinra mot att de nu väckta spörsmålen göras till föremål för särskild

undersökning. Emellertid pågår för närvarande, såsom i det föregående nämnts, genom särskilt tillkallade sakkunniga utredning rörande lämpligheten av och möjligheterna för ett genomförande av vissa utav överbefälhavaren över rikets försvarskrafter ifrågasatta åtgärder i syfte att i större utsträckning än för närvarande åstadkomma utgallring av ur tjänstens synpunkt mindre användbara militära och civilmilitära beställningshavare, oberoende av deras ålder, genom deras försättande i disponibilitet. I samband härmed torde vissa av överbefälhavaren framförda förslag till ändringar i militära tjänstepensionsreglementet komma att prövas av de sakkunniga. Då utredningen således berör förhållanden, vilka i viss mån sammanhånga med de i motionerna väckta spörsmålen, förutsätter utskottet, att i anslutning till utredningen jämväl dessa frågor tagas under omprövning och att därvid beaktas de olika synpunkter, som beröras i motionerna. Vid sådant förhållande synas förevarande motioner ej böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att förevarande motioner I: 77 och II: 139 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 juni 1941.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerberg, Berling, Nordborg, Friggeråker**, *Nilsson* i Mölndal, *Sundvik**, *Andersson* i Jäger* och *Albertsson*;

från andra kammaren: herrar *Holmgren, Paulsen, Andersson* i Falkenberg, *K. A. Westman, Gustavson* i Västerås, *Andersson* i Munkaljungby, *Hilding* och *Sundberg*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.